

Motion till riksdagen

1987/88:Fi10

av Olof Johansson m. fl. (c)

med anledning av prop. 1987/88:60 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m.

Sammanfattning

De stora rasen på aktiemarknaderna har skapat stor osäkerhet om världsekonomin utveckling. Förutsägelser försvåras av osäkerheten kring USA:s, Japans och Västtysklands hantering av obalanserna i utrikeshandeln mellan länderna. Det kan dock anses som troligt att konsumtionstillväxten och investeringsviljan dämpas i hela OECD-området. Dollarfallet innebär dessutom att exportmarknadstillväxten avtar ytterligare för samtliga länder, USA undantaget. Eftersom kronan i praktiken fortsätter att devalveras till följd av den starka knytningen till dollarn begränsas konsekvenserna i Sverige. Sveriges ekonomi kännetecknas av tendenser till överhettning inom storstadsområdena med åtföljande köpproblem och regleringsbehov. Konsumtionstillväxten är för stark och sparandet för lågt.

Utvecklingen ställer krav på den ekonomiska politiken i Sverige. I motionen sammanfattas de i fyra punkter:

1. *Stimulera sparandet — begränsa den inhemska efterfrågan!* I motionen föreslås kraftiga sparstimulanser till hushållen genom införande av personliga investeringskonton och dämpning av efterfrågan på sällanköpsvaror med högt importinnehåll genom införandet av en differentierad moms. Det krävs för att upprätthålla extern balans.

2. *Kyl ned de överhettade sektorerna i ekonomin!* Koncentrationsorterna uppvisar starka överhettningstendenser. Centern föreslår att den allmänna löneavgiften slopas helt utanför storstadsregionerna och säger nej till den föreslagna sänkningen i överhettade delar av storstadsområdena. Avgiften bör kallas regional överhettningsskatt.

3. *Stimulera investeringarna!* För att inte påverka sysselsättningen negativt bör utbudssidan stimuleras. I motionen föreslås sänkning av arbetsgivaravgifterna med regional differentiering kombinerat med viss åtstramning med miljöavgifter. På detta sätt stimuleras en balanserad utveckling som främjar sysselsättning, investeringar, regional balans och som tar hänsyn till miljövärden.

4. *Bekämpa inflationen!* För att få ned löne- och kostnadsökningstakten måste incitament för låga löneökningar skapas. Detta bör ske genom trovärdiga deklarationer om att för höga löneökningar inte kommer att pareras genom devalveringar, genom konstanta eller minskade arbetsgivaravgifter och marginalsattesänkningar, genom begränsad offentlig konsum-

tion som ger utrymme för ökad privat konsumtion, genom samordning av avtalsperioder samt genom införande av kassabegränsningar inom den offentliga sektorn.

5. *Utveckla den svenska modellen!* I motionen kritiseras regeringens s. k. lönetak. Centern anser att avtalsförhandlingarna skall ske mellan likaberättigade, jämställda parter. Enligt centern förutsätter kassabegränsningar förändrade anslagssystem, decentralisering av löneförhandlingarna till myndighetsnivå och fastställande av statens minimikrav på verksamheten för att de skall ha någon möjlighet att åstadkomma önskvärt resultat.

1. Internationell utveckling

I den skrivelse till riksdagen, som presenterades i oktober före de stora rasen på världens aktiemarknader, bedömdes tillväxten i OECD till 2,5 % per år 1987—1989. Under senare hälften av oktober föll aktiekurserna med mellan 20 och 30 %.

Börsrasets orsaker finns framför allt att söka i de dåvarande uppblåsta aktiekurserna. En annan orsak var också brist på förtroende för hanterandet av de stora obalanserna i utrikeshandeln mellan USA, Japan och Västtyskland.

Den ekonomiska utvecklingen i västvärlden inför nästa år kan härledas ur hanterandet av obalanserna mellan de ekonomiska stormakterna. Om börs- och valutakurserna stabiliseras på nuvarande nivåer innebär de minskade privata förmögenheterna sannolikt ett ökat sparande i hushållssektorn och därmed en minskad privat konsumtion.

Till detta skall läggas effekter på investeringarna. Nedgången på börsen har gjort kapitalanskaffningen via riskkapitalmarknaden dyrare, vilket medför minskad investeringsbenägenhet. Detta är dock bara en initial effekt. En nedgång i konsumtionsnivån minskar i sin tur aktiviteterna i ekonomin ytterligare. Genom den s. k. multiplikatoreffekten reduceras efterfrågan i ekonomin ytterligare.

Dämpningen av den privata konsumtionen gäller samtliga länder som upplevt börsras men förutspås ske framför allt i USA, där en stor del av hushållen äger aktier och dessutom har en hög belåning.

För att bedöma USA-ekonomins utveckling måste också hänsyn tas till den väntade restriktiva finanspolitiken. USA:s kongress kommer sannolikt att dra ned budgetunderskottet med 75 miljarder under två år för att strama åt ekonomin och därmed minska importen. De negativa effekterna av minskad inhemsk efterfrågan i USA kommer sannolikt att kompenseras till en del av lättare penningpolitik samt en positiv utveckling för exportindustrin — orsakad av dollarfallet. Börsfall och finanspolitik kommer dock tillsammans att medföra en ganska kraftig åtstramning i USA, vilket ger återverkningar i hela världsekonomin. Det som nu händer i USA är enligt vår uppfattning ett tydligt misslyckande för utbudsekonomerna och reaganomics.

De fortsatt stora handelsunderskotten har undergrävt förtroendet för dollarn, som sjunkit ned mot 6-kronorsstrecket. Det är troligare att kursen stabiliseras på denna nivå än att den återgår till den gamla nivån runt 6:40 kr./dollar. Detta bromsar den inhemska efterfrågan i USA ytterligare.

Dollarfallet påverkar därmed den amerikanska exportindustrin positivt medan övriga länders export till USA bromsas. Dollarfallet kommer ytterligare att dämpa konjunkturen i Europa. Man kan på goda grunder anta att tillväxten dämpas mer i övriga OECD än i USA till följd av dollarfallet.

I regeringens proposition 1987/88:60 bedöms nu att tillväxten i OECD under 1988 kommer att påverkas i negativ riktning med i storleksordningen 0,5 %. I Handelsbankens konjunkturrapport antas tillväxten i OECD, USA undantaget, sjunka till under 1 %.

Nedgångens djup avgörs av hanteringen av de stora obalanserna. Om t. ex. den kontraktiva finanspolitiken som väntas i USA inte motsvaras av en expansiv politik i Västtyskland och Japan finns risken för en recession i världsekonomin under 1988 och 1989.

Sammanfattningsvis kan den internationella utvecklingen sägas vara mycket osäker. En psykologisk osäkerhetsfaktor har nått in framför allt på de finansiella marknaderna. Dessutom finns osäkerhet om vilka ekonomisk-politiska åtgärder USA, Japan och Västtyskland kommer att genomföra. Generellt kan sägas att tillväxttakten i samtliga länder kommer att dämpas och sannolikt mer i Europa än i USA.

2. Utvecklingen i Sverige

Den svenska ekonomin befann sig innan börsrasen i ett skede som närmast kan betecknas som överhettat. I regeringens skrivelse till riksdagen under oktober beräknades den privata konsumtionen öka med 4 % under året. Hela tillväxten i den svenska ekonomin var hänförlig till en ökad privat efterfrågan. Kapacitetsutnyttjandet var högt och arbetslösheten låg. Den svenska ekonomin var i vissa branscher och områden på gränsen till överhettad. Timlönerna ökade för snabbt i förhållande till omvärlden och bytesbalansen försvagades till följd av försämrade konkurrenskraft och snabb konsumtionsökning.

Det stora fallet på Stockholmsbörsen innebär isolerat en minskad förmögenhet i hushållen och därmed en nödvändig dämpning av konsumtionstillväxten. Fallet kommer förmodligen också att medföra ett ökat finansiellt nettosparande i hushållen. Sparkvoten kan förväntas förbättras med 0,5 till 1,0 % jämfört med tidigare prognoser. En negativ effekt kommer däremot att slå igenom på investeringsidan. Börsfallet har medfört ökade kapitalkostnader. Dessutom har utsikterna på exportmarknaden försämrats.

Den minskade produktionstillväxten internationellt innebär en avtagande svensk exporttillväxt, framför allt på USA-marknaden. Den svenska bil- och skogsindustrin kommer att få försämrade exportmöjligheter. Denna effekt skall läggas till de vikande exportmarknaderna i Norge och Danmark, där den inhemska efterfrågan nu sannolikt stramas åt ytterligare.

Exportmarknadstillväxtens försvagning kompenseras dock till en del av dollarkursfallet. Genom den dubbla vikt dollarn har i den svenska valutakorgen medfört ett dollarfall automatiskt en devalvering av den svenska valutan gentemot övriga valutor. Fallet under 1987 kan beräknas motsvara en 2-procentig devalvering att lägga till de 24 % som kronan devalverades

med 1981 — 1982 och de ytterligare smygdevalveringarna i storleksordningen 5 % som skett sedan dess. Sverige klarar med andra ord att bibehålla konkurrenskraften gentemot omvärlden bara tack vare upprepade nedjusteringar av valutavärdet. Detta kan inte fortsätta i all evighet. Det senaste dollarfallet innebär också att devalveringseffekten nu är helt uppäten i förhållande till USA.

Dollarfallet innebär ökad möjlighet för Sverige att behålla marknadsandelar på exportmarknaderna, exkl. USA. Isolerat betyder de senaste veckornas dollarfall möjlighet att stärka marknadsandelarna med en dryg procent, vilket medför en förbättrad bytesbalans med över 3 miljarder 1988 och upp emot det dubbla 1989. Vidare minskar den svenska oljenotan dels på grund av sjunkande råvarupriser, dels också till följd av sänkt dollarkurs. Effekten på bytesbalansen till följd av detta kan beräknas till en förbättring med över 1 miljard. Dessutom medför dollar- och räntefallet minskade statliga räntebetalningar med i storleksordningen en halv miljard. De positiva effekterna på bytesbalansen av dollarfall och minskad konsumtionstillväxt kommer sannolikt att överstiga de negativa effekter den minskade exporttillväxten medför. Bytesbalansunderskottet bör därigenom utan ekonomisk-politiska åtgärder kunna begränsas till 0,5 % av BNP eller ca 5 miljarder kronor under 1988.

Sannolikt kommer konjunkturavmattningen att hålla tillbaka inflationen i Sverige, åtminstone initialt. Världsmarknadspriserna på råvaror väntas sjunka till följd av den minskade produktionstillväxten i världsekonomin. Det påverkar prisökningstakten även i Sverige. Tendenser till världsinflation orsakade av den väntade lättningen i penningpolitiken kommer först på längre sikt. En nedpressad räntenivå internationellt bidrar också till en minskad inflation i Sverige.

Sammanfattningsvis kan alltså tillväxten i den svenska ekonomin väntas avta liksom den privata konsumtionen, industriinvesteringarna och inflationen. Bytesbalansen väntas försämrans under 1988, dock inte lika mycket som förutspåddes i oktober. Dämpningen av konjunkturen ställer större krav på anpassning av löne- och prisutvecklingen i förhållande till omvärlden, detta om sysselsättning och extern balans skall klaras.

3. Behovet av ekonomisk-politiska åtgärder på kort sikt

I centerns motion om den ekonomiska politiken på medellång sikt (mot. 1987/88:Fi6) skisseras partiets strategi för den ekonomiska politiken. Där betonas att miljöhänsynen måste byggas in i marknadsekonomin genom ekonomiska styrmedel, att konkurrenskraften måste bibehållas, att investeringar i infrastruktur och utbildning ger konkurrenskraft också på sikt, att regionalpolitiken måste ta fasta på att skapa långsiktiga förutsättningar för utveckling, att den ekonomiska politiken skall styra mot ett småskaligt samhälle, att välståndet måste fördelas rättvist samt att mindre regleringar skall ge en ökad flexibilitet i ekonomin. Denna motion behandlar den ekonomiska politiken i ett kortare perspektiv.

Det grundläggande problemet i svensk ekonomisk politik är att bibehålla konkurrenskraften. En nyckelvariabel är löne- och kostnadsökningstakten

jämfört med omvärlden. Detta fokuseras också i långtidsutredningen. Den förutspår att en för hög löneökningstakt kommer att leda till en mycket låg tillväxttakt och till en oacceptabelt hög arbetslöshet. Orsaken är att en fortsatt hög kostnadsstegring skulle urholka konkurrenskraften i näringslivet. Redan nästa år kan symptom visa sig. Den prognos som regeringen gav i oktober visar på ett bytesbalansunderskott redan nästa år. Regeringens oktoberprognos tecknade också en bild av en svensk ekonomi nära överhettning. Överhettningstendenser fanns framför allt i koncentrationsområden och i vissa branscher, framför allt inom byggsektorn.

Börskursernas nedgång har inte radikalt förändrat bilden. Konsumtionen väntas fortfarande växa för snabbt. Krisen på finansmarknaderna har inte heller påverkat möjligheten att uppnå måttliga löneökningar. Det finns dock klara tendenser till minskad efterfrågan på exportmarknaden. För att klara den externa balansen och sysselsättningen i en kommande lågkonjunktur måste löne- och prisstegringarna pressas tillbaka och konsumtionstillväxten avsevärt bromsas. Den väntade svaga internationella utvecklingen ställer ytterligare krav på låga pris- och löneökningar.

Regeringen anger i propositionen fyra uppgifter för den ekonomiska politiken på kort sikt:

1. Begränsa den inhemska efterfrågan mer än vad som sker automatiskt av börsnedgången,
2. bromsa efterfrågetillväxten inom de överhettade sektorerna i ekonomin,
3. stimulera utbudssidan för att upprätthålla full sysselsättning, samt
4. dämpa den nominella lönestegringen.

Centern kan ställa upp på dessa målsättningar men de åtgärder som föreslås i propositionen är svaga och motverkar till viss del sitt syfte.

3.1 Begränsning av den inhemska efterfrågan

Regeringen föreslår åtgärder för att gynna hushållssparandet. Bonusränta skall införas för dem som börjar spara i allemanssparandet under 1988. Det föreslås även att möjligheten till ett ideellt sparande skall införas. Vidare aviseras ett ungdomssparande. Dessa åtgärder kommer enligt centerns mening att ha endast marginell effekt för att begränsa efterfrågetillväxten. Centerpartiet vill emellertid inte motsätta sig de föreslagna åtgärderna. Däremot går vi emot den ytterligare koncentration som föreslås till varje fond genom ökning av tillåtet antal sparare.

Målet om begränsning av den inhemska efterfrågan motverkas av regeringens förslag om att den beslutade arbetsgivaravgiftshöjningen skall neutraliseras. Det innebär att timsjukpenningreformen som införs per den 1 december är helt ofinansierad och betalas via statskassan. Detta späder på ekonomin med 7 miljarder. Till detta skall läggas frisläppandet av investeringsfonderna för miljöinvesteringar i storstadsregionerna, de 7 miljarder som släpps fria ur skattefonderna i januari samt en högst osäker avtalsrörelse. Regeringens paket har en klart riskabel expansiv inriktning i ett läge där efterfrågan i ekonomin bör dämpas.

Centern anser det nödvändigt att neutralisera arbetsgivaravgiftshöjningen för att underlätta avtalsrörelsen. Men det måste kombineras med samtliga insatser för att neutralisera den expansiva effekten. Vi föreslår nedan en rad åtgärder för att strama åt ekonomin:

- Stimulera sparandet genom privata investeringskonton
- Inför miljöavgifter bl. a. på svaveldioxid och kväveoxidutsläpp
- Differentiera matmomsen.

3.1.1 Personliga investeringskonton

Hushållssparandet har minskat kraftigt de senaste åren. Konjunkturinstitutets höstrapport och regeringens skrivelse om den ekonomiska politiken tecknade båda en mörk bild av hushållssparandets utveckling inför framtiden. Båda prognoserna förutspår att sparkvoten för första gången kommer att bli negativ under 1987. Konsumtionen förutspås överstiga hushållens disponibla inkomster med 2,9 % under 1988 och med hela 4,0 % 1989. Hushållen i Sverige skulle därmed under 1987 för första gången ha ett negativt sparande. Detta skulle vara unikt i OECD.

Hushållens låga sparande har utan tvekan bidragit till en försvagad bytesbalans och till de överhettningstendenser som kännetecknat den svenska ekonomin under senare tid. En del av denna minskade sparkvot kan säkerligen hänföras till de under 1980-talet stigande förmögenhetsvärdena på aktie- och fastighetsmarknaden som minskat behovet av sparande. Börsrasen kommer sannolikt att dämpa konsumtionstillväxten något och hushållssparandet i motsvarande mån förbättras.

Det normala för att begränsa konsumtionen vid överhettning är att höja momsens. Detta anser inte centern som aktuellt med tanke på Sveriges höga skattetryck och de negativa effekter på ekonomin som skatterna redan har. Även sänkningar av skatten kan dock minska konsumtionstrycket om sänkningarna inriktas på att gynna hushållssparandet.

Centern har tidigare vid en rad tillfällen föreslagit att sparande och investeringar i hushållssektorn skulle behandlas lika förmånligt som i företagssektorn, bl. a. för att underlätta uppbyggandet av eget kapital vid start av företag. Förslaget har benämnts *personliga investeringskonton*. Till dessa skulle ett maximalt belopp årligen få avsättas. Avkastningen skulle vara skattefri och avsättningen avdragsgill i deklarationen. Huvudkritiken mot förslaget har dels varit kostnaden vid införandet, dels en överdriven tro på att investeringskonton skulle öppna möjligheten till skatteplanering. Vi vill här lägga fram ett modifierat förslag mot vilket inte denna kritik kan riktas. Förslaget bör snabbt kunna införas och bör ses som ett första steg mot införandet av personliga investeringskonton. Reformen bör ha följande inriktning:

- Berättigade att öppna ett personligt investeringskonto är desamma som för allemanssparandet. Den sparande skall fylla 16 år senast samma år sparandet börjar samt vara kyrkobokförd i Sverige.
- Insättning får ske på kontot med upp till ett halvt basbelopp per person och år. Detta innebär att insättningen skulle maximeras till 12 250 kr. under 1987.

- På kontot får sparande ske på räntebärande sparkonto, i aktiefond, aktier, obligationer, konvertibler eller motsvarande. Investeringar även i delar av aktiebrev eller delar av andra värdepapper bör administreras av kontoförvaltaren. Courtaget för samtliga transaktioner inom kontot knyts till transaktionernas storlek.
- Kontoinnehavaren innehar rösträtten för "hela" aktiebrev inom kontot.
- Förvaltare av sparsystemet blir banker, fondkommisionärer, försäkringsbolag och andra organisationer som uppfyller vissa väl definierade krav på säkerhet, kontroll, information och service.
- All avkastning, ränta, reavinst, utdelning eller sparpremier inom kontot blir skattefria. Förmögenhetsskatt utgår.
- Belåning av kontot tillåts inte.
- Uttag får ske före 55 års ålder för investering i egen permanentbostad eller som eget kapital vid start av företag. Avyttras företaget eller bostaden inom fem år förs hela beloppet tillbaka till kontot.
- I övrigt råder uttagsförbud i princip för alla medel på kontot fram till dess kontoinnehavaren fyller 55 år. Därefter medges uttag med 20 % av kontots värde per år. Medlen får med andra ord tas ut under en femårsperiod. Uttagen justeras för kontots värdeförändring under perioden. Efter femårsperioden är uttagen helt fria.

Ett system med personliga investeringskonton skulle aktivt kunna bidra till ett ökat enskilt sparande både i bank och i aktier. Det skulle också kunna bidra till ett ökat intresse för att starta eget företag samt att äga sin egen bostad. Detta målsparande riktar sig framför allt till yngre människor. Systemet lämpar sig också utmärkt för pensionssparande.

Detta sparsystem skulle till skillnad från allemanssparandet ge ett system för långsiktigt sparande. Reformen tar bl. a. sikte på att vara ett komplement till institutionaliserat pensionssparande. Personliga investeringskonton kan vara ett sådant komplement. Systemet kan också fylla ett behov för dem som vill trappa ned på arbetstiden tidigare än vid 65 års ålder.

Systemet skulle också kunna bidra till en sundare aktiemarknad med fler aktörer och en större andel aktier ägda av enskilda och färre via institutioner. Långsiktigheten i placeringarna minimerar risken för skattearbitrage. Slutligen borde en reform av denna omfattning kraftigt stimulera hushållssparandet och därmed minska konsumtionstillväxten.

3.1.2 Differentierad moms

Centern förespråkar en differentierad moms med lägre skatt på obearbetade baslivsmedel och högre skattesatser för umbärliga varor. Detta är en modell som de flesta europeiska länder redan tillämpar och som också den europeiska gemenskapen väntas införa då harmoniseringen av momssystemen inom EG fortgår.

Centern förespråkar denna omläggning framför allt av fördelningspolitiska skäl. Den fördelningspolitiska effekten i skatteskalen kommer att avta då marginalskatterna sänks. Den bör enligt vår uppfattning upprätthållas genom en differentierad moms.

En differentierad moms med tre skattesatser innebär — förutom den fördelningspolitiska effekten — att en stor del av de importerade sällanköpsvarorna skulle få en prishöjning, medan inhemskt producerade varor skulle få en bibehållen eller t. o. m. sänkt momssats. Detta skulle utan tvekan få en betydande effekt på möjligheten att upprätthålla en extern balans. Centern begär nu förslag från regeringen om en differentierad moms i fördelnings- och stabiliseringspolitiskt syfte i samband med budgetpropositionen.

3.1.3 Införande av miljöavgifter

Regeringens förslag om neutralisering av arbetsgivaravgiftshöjningen innebär ett olyckligt prejudikat. Avtalsparterna beställde av regeringen en reformering av sjukförsäkringen och avstod löneutrymme för att ge plats åt en finansiering av reformen genom höjda arbetsgivaravgifter. Därefter återtogs höjningen medan reformen bibehålls. Regeringen väljer att finansiera reformen via statsbudgeten.

Det kan enligt centerns mening finnas motiv att inte inteckna en så stor del av det totala löneutrymmet med löneskatter. Det är emellertid oacceptabelt att lägga hela reformen ofinansierad. I stället bör en del av finansieringen kunna läggas på företagen i form av införande av miljöavgifter på svaveldioxid- och kväveoxidutsläpp. Eftersom miljöföreningarna medverkar till en betydande del av kostnaderna för sjukvården är det rimligt att föreningarna också får bära en del av denna kostnad.

Miljöavgifternas främsta motiv är framför allt miljöpolitiska. Miljöhänsyn måste byggas in i den ekonomiska politiken. I dag kan miljöskadorna i Sverige beräknas till 6 % av BNP eller 60 miljarder kronor. I detta perspektiv är det tveksamt om vissa industrier med otillräcklig rening är lönsamma ur samhällsekonomiskt perspektiv. De kostnader som utsläppen från industrin för med sig i form av korrosion på byggnader, minskad avkastning i jord-, skogsbruk och fiske, ökade sjukvårdskostnader, minskat rekreativvärde m. m. kan därmed överstiga det skapade produktionsvärdet.

Miljöhänsynen kan byggas in i ekonomin genom utsläppsavgifter. Företagets kalkyl blir på detta sätt en samhällsekonomisk kalkyl. Avgifterna kan bli ett effektivt instrument för att stimulera utnyttjandet av miljövänligare produktionsmetoder.

3.2 Åtstramning i överhettade sektorer

Börsrasen kommer att föra med sig en avmattad konsumtionstillväxt, sannolikt också en minskning av efterfrågan på bostäder. Det skisserade förslaget om personliga investeringskonton kan också påverka överhettningstendenserna på bostadsmarknaden positivt. Enligt centerns uppfattning är regeringens åtgärder på detta område tillräckliga. För att få verklig effekt måste de dock kombineras med åtgärder för ökad regional balans. Det skulle minska trycket på bostadsmarknaden i koncentrationsområdena.

3.2.1 Regional överhettningsskatt

Regeringen föreslår i propositionen att ATP-avgiften höjs med 0,4 %. Samtidigt föreslås en neutralisering av denna höjning och den redan beslutade arbetsgivaravgiftshöjningen (1,26 %), som skulle skett vid årsskiftet. Detta sker genom förslag om sänkning av den allmänna löneavgiften från 2,0 till 0,34 %.

Centern anser att sänkningen av arbetsgivaravgiften borde ha en annan regional profil än den regeringen föreslagit.

Koncentrationsorterna uppvisar klara överhettningstendenser med löneglidning och accelererande inflyttning som följd, medan andra delar av landet upplever betydande problem med arbetslöshet. Dessa olikheter över landet medför minskade möjligheter att föra en enhetlig stabiliseringspolitik. Koncentrationstendenserna medför också ökade samhällsekonomiska kostnader då nya bostäder, service och infrastruktur måste byggas upp för inflyttande till koncentrationsorterna, trots att dessa behov — totalt sett — redan finns tillfredsställda på andra håll i landet.

Centern anser det orimligt att ge ytterligare stimulans till sänkta arbetsgivaravgifter av redan överhettade regioner. I stället föreslår vi att sänkningen av den allmänna löneavgiften inte sker i storstadsområdenas överhettade delar. I övriga landet bör den i stället avskaffas helt. Avgiften på 2 procentenheter i koncentrationsområdena bör enligt centerns uppfattning betecknas "regional överhettningsskatt". Den bör även i framtiden kunna utnyttjas i stabiliseringspolitiskt syfte.

Intäkterna från avgifterna bör användas till att täcka de merkostnader som överhettningen för med sig för samhället.

Genom sänkta avgifter utanför koncentrationsområdena uppstår en stimulans att ta hänsyn till de extra kostnaderna som följer av överhettningen. På detta sätt kan en ökad reglering, varav byggnadsregleringen är ett exempel, undvikas i storstadsområdena.

Eftersom arbetsgivaravgiftssänkningen ingått i uppgörelsen med landstingen för nästa år bör landstingen i de överhettade delarna i storstadsområdena kompenseras i motsvarande mån.

Vi vill också i detta sammanhang påminna om de förslag centern har lagt vad gäller en nedsatt sjukförsäkringsavgift för 15 anställda i varje företag. Det gynnar främst mindre företag, vilket är motiverat bl. a. då sjukfrånvaron vid mindre företag är avsevärt lägre.

3.3 Stimulans av investeringar

För att upprätthålla sysselsättningen bör utbudssidan (produktionen) stimuleras då den övriga ekonomin stramas åt. Detta sker bl. a. genom den expansiva effekt sänkningen av arbetsgivaravgiften ger. Genom att sänkningen enligt vårt förslag differentieras mellan olika regioner och till en del tas tillbaka genom införandet av miljöavgifter fås den största positiva effekten i tjänstesektorn utanför koncentrationsorterna. Det är också vårt syfte då den absoluta huvuddelen av tillväxten i denna sektor nu sker i Stockholmsområdet. En utjämning är nödvändig för en balanserad utveckling.

Dessutom avvisar centern förslaget om ökning av inbetalningskvoten till riksbanken vid avsättning till investeringsfonderna från 75 till 100 %. Detta skulle ha en negativ effekt på företagens avsättningar och därmed på investeringsviljan vid frisläpp i lågkonjunktur. Dessutom skulle denna ändring innebära en skattehöjning och en kursomkastning utan förvarning på ett område som är beroende av långsiktighet.

Räntorna måste enligt centerns uppfattning pressas ned till en rimlig nivå för att få i gång kapitalbildningen. En viktig komponent i en räntepressande politik är en restriktiv finanspolitik. Centern har i sina budgetalternativ pekat på vägen att minska statens utgifter för bl. a. arbetslöshetsförsäkring och bostadssubventioner.

Ett annat sätt att pressa ned räntorna är försäljningar av vissa statliga företag. Centern har föreslagit utförsäljningar i en takt motsvarande 4 miljarder kronor per år. En sådan omfattande utförsäljning kommer att få en rad effekter på kreditmarknaden:

Ett minskat statligt upplåningsbehov minskar trycket på penningmarknaden vilket verkar nedpressande på räntan. Detta i sin tur stimulerar produktiva investeringar vilket ger en produktionstillväxt på sikt.

Centern anser att den resterande delen av Procordia skall säljas ut till allmänheten med start våren 1988. Detta bör ske med folkaktier där ägarandelen i företaget maximeras. En tredje komponent för räntepressande politik är att avskaffa valutaregleringen. Riksbanken har nu beslutat att lätta något på möjligheten för svenskar att köpa aktier och fastigheter i utlandet. Man uttalar dock att vissa centrala delar av valutaregleringen bör finnas kvar av stabiliseringspolitiska skäl. Centern anser att det finns goda skäl att gå vidare i avregleringssträvandena.

Valutautlåningar bör t. ex. få rätt att förvärva svenska kronobligationer. Ett frisläppande av kronobligationshandeln skulle föra med sig en stark nedåtpressning av den svenska räntenivån ned mot den internationella.

Genom den regionala differentieringen av arbetsgivaravgiften, miljöavgifterna, bibehållna regler för investeringsfonder samt en räntenedpressande politik bör en balanserad utveckling kunna ske i näringslivet, vilket främjar sysselsättning och investeringar samt tar hänsyn till miljön.

3.4 Bromsa den nominella löneökningstakten

Konjunkturinstitutet har studerat kostnadsutvecklingen och förutspår förlorade marknadsandelar även med konstanta relativpriser. Långtidsutredningen visar på att relativpriserna måste sjunka med 0,8 % årligen fram till 1995 för att den svenska exportindustrins marknadsandelar skall bibehållas. Detta förutsätter en årlig lönekostnadsökningstakt på högst 3 % om året. Den förväntade minskningen av tillväxten på exportmarknaden till följd av börsrasen understryker detta krav.

De flesta är eniga om att kostnadsökningstakten måste pressas ned. Varken långtidsutredningen eller regeringen har dock angett hur nedpressningen till 3 % per år skall gå till. Alternativen till en lägre kostnadsutveckling är dock inte speciellt attraktiva. En fortsatt hög kostnadsutveckling kan för det första tvinga regeringen till en kraftig åtstramning av ekonomin för att via

att via en högre arbetslöshet pressa ned inflationen. Detta är den strategi man valt i Europa i övrigt. Inflationen har visserligen pressats tillbaka men det har skett till priset av en långvarigt hög arbetslöshet med stora samhälls-ekonomiska och sociala kostnader som följd.

Det andra alternativet är att förstärka konkurrenskraften genom upprepade devalveringar. Detta alternativ kommer med stor sannolikhet att innebära accelererande kostnadsökningar. Detta är i praktiken vad som nu händer. Genom den starka knytningen till dollarn har kronan devalverats i takt med dollarfallet och konkurrenskraften klarats bara tack vare valutaförändringarna.

Ett tredje alternativ är att helt ge upp prisstabilitetsmålet och låta växelkurserna fluktuera fritt. Centern delar regeringens bedömning att detta är en klar ambitionsnivåsänkning i den ekonomiska politiken som med kraft måste avvisas. Slutsatsen är att kostnadsökningarna måste begränsas på annat sätt.

Prisstopp har varit regeringens huvudmedicin mot kostnadsökningarna de senaste åren. Rörliga priser är dock nödvändiga i ett dynamiskt ekonomiskt system. Prissystemet reflekterar produktionskostnadsförändringar, ändringar i konsumenternas smak m. m. Långvariga prisstopp orsakar därför stora samhällsekonomiska förluster. Forskningsresultat visar också på att prisstopp snarare haft en pådrivande effekt på inflationen. Företagen har efter stoppets slut höjt priserna för att säkra marginaler även inför nästa prisstopp. Centern avvisar därför prisstoppet som ett medel i den ekonomiska politiken, dock med undantag för exceptionella förhållanden.

En form av statliga ingrepp är att genom politiska beslut på förhand göra allmänna inkomstpolitiska utfästelser som t. ex. omläggningar av skatteskalor och införande av löntagarfonder. Detta kan t. ex. ske genom att regeringen inträder som avtalslutande part och sluter "sociala kontrakt" s. k. förhandlad inkomstpolitik. Den generella slutsatsen man kan dra från andra länder är att man där inte lyckats uppnå den återhållsamhet i lönebildningen som eftersträfvats. Lönebildningen skall enligt centerns mening ske i förhandling mellan fria parter.

En annan form av statlig inblandning är lagstiftning mot löneökningar. Detta skjuter dock bara upp löneökningarna i tiden och ger ingen långsiktig lösning. Om den sortens ingrepp skulle utnyttjas under en längre period blir konsekvenserna orimliga och arbetsmarknadsparterna fräntas både frihet och ansvar. Lönesystemets förmåga att styra arbetskraft till olika sektorer urholkas med välfärdsförluster som följd. Centern avvisar även denna form av statlig inkomstpolitik.

Centern har uppfattningen att alltför svaga incitament för att uppnå samhällsekonomiskt acceptabla löneökningar är orsaken till problemen. En rad åtgärder är nödvändiga för att få ned kostnads- och löneökningstakten:

1. Regeringen måste trovärdigt deklarerat att för höga löneökningar *inte* kommer att pareras genom devalveringar. En fast växelkurs måste vara en norm för den ekonomiska politiken. Finans- och penningpolitiken måste syfta till att understödja den fasta växelkursen. Arbetsmarknadens parter får därmed ta ett större ansvar för den försämrade konkurrenskraft som uppstår vid för höga löneökningar.

2. Arbetsgivaravgifterna får inte höjas utan skall helst sänkas. Den samhällsekonomiska ramen för lönekostnadsökningarna får inte intecknas av staten utan måste oavkortat ges till avtalsparterna.

3. En sänkt skatt på maten genom en differentiering av momsen är en reform som har brett stöd i löntagarorganisationerna. En sådan reform kan skapa förutsättningarna för lägre löneökningar.

4. En framtida skattereform måste innebära marginalsattesänkningar men också en minskning av de marginaleffekter som skatteskalen och inkomstprövade bidrag tillsammans ger. Grundavdraget bör bibehållas. Detta skulle medföra att ett lägre lönepåslag ger samma köpkraftsökning och underlättar för låga nominella löneökningar.

5. Tillväxttakten i den offentliga konsumtionen måste begränsas för att ge utrymme för reallöneökningar. Skattetrycket får inte öka utan bör på sikt minska.

6. En samordning av olika avtalsperioder bör ske också fortsättningsvis. Konkurrensen mellan arbetstagarorganisationerna ökar kraftigt när avtal som sluts påverkar avtal längre fram. Överlappande avtalsperioder förhindrar också att en effektiv antiinflationspolitik kan föras.

7. En politik för regional balans måste föras som minskar den överhettning som finns i vissa regioner, medan andra regioner har problem med arbetslöshet. Överhettningssymptom och löneglidning är i dag störst inom storstadsområdena. En politik för regional balans är ett effektivt medel mot löneglidning och kostnadsökningar.

8. Arbetslöshetsförsäkringen bör bli obligatorisk. Utformningen bör ske så att löntagarorganisationerna via arbetslöshetskassorna stimuleras att ta hänsyn till de kostnader för arbetslöshet som för närvarande inte påverkar organisationens medlemmar men ändå uppkommer bl. a. genom deras agerande. Obligatoriskt medlemskap i arbetslöshetskassorna medför att dessa också belastas av kostnader för arbetslös ungdom. Finansieringen av kassorna skall i större utsträckning än i dag ske genom egna avgifter. Statens andel av a-kassornas finansiering bör nu minska från 95 till 90 % med utjämning mellan kassorna. Detta skulle förstärka incitamenten för återhållsamhet i lönerörelsen. Arbetstagarerna får själva via högre egna avgifter bära kostnader för den högre arbetslösheten som för höga avtal orsakar.

De ovan nämnda åtgärderna skulle enligt vår uppfattning kunna skapa förutsättningar för kostnads- och löneökningar på en rimlig nivå i framtiden. Problemet är dock att *växla ned* löneökningar och kostnader till denna rimliga nivå. Snabb löneglidning för vissa grupper på arbetsmarknaden underlättar inte uppgiften.

För att åstadkomma en nedväxling inom den offentliga sektorn kan kassabegränsningar (s. k. cash limits) vara ett medel. De av regeringen föreslagna åtgärderna har emellertid små utsikter att lyckas av bl. a. följande skäl.

— Regeringen har valt att enbart ange ramen för löneökningar, ett s. k. lönetak. Därmed får förslaget innebörd av statlig inkomstpolitik för statligt anställda under etiketten kassabegränsning. Genom särbehandling av statligt anställda ökar dessutom spänningarna mellan olika löntagargrupper. En fungerande kassabegränsning förutsätter enligt vår mening bl. a. följande:

- För det andra innehåller regeringens löneram på 4 % inte den förhandlingsbara kompensationen för löneglidningen i den privata sektorn under 1987. Dessutom skall statlig löneglidning för attraktiva grupper läggas ovanpå. Taket blir därmed ett golv.
- För det tredje måste kassabegränsningarna följas av en decentralisering av förhandlingarna till myndighetsnivå där eventuella besparingar i verksamheten kan vägas mot ökade löner. Regeringen har endast gett en ram för centrala förhandlingar. Att väga lönekostnader emot andra utgifter är ogörligt att genomföra på central nivå.
- För det fjärde måste förhandlingarna utgå från strikta regler för verksamhetens miniminivå. Annars blir innebörden att parterna genom avtal kan förändra även den politiskt beslutade omfattningen och inriktningen av den statliga verksamheten.
- Systemet måste vidare kunna garantera statens personalrekrytering genom att skillnader i löneökningar inom totalramen tillåts.

Hemställan

Med stöd av ovanstående hemställer vi

1. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om införande av personliga investeringskonton i enlighet med vad som i motionen anförts,

3. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om differentiering av mervärdeskatten i enlighet med vad som i motionen anförts,

4. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om miljöavgifter på bl. a. svaveldioxid- och kväveoxidutsläpp i enlighet med vad som i motionen framförts,

5. att riksdagen beslutar avskaffa den allmänna löneavgiften utanför de överhettade delarna av storstadsområdena i enlighet med vad som i motionen anförts,

6. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om sänkning av den allmänna löneavgiften i de överhettade delarna av storstadsområdena samt ändrar namn på denna avgift till regional överhettningssavgift,

7. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om försäljning av Procordiakoncernen till allmänheten under sommaren 1988,

8. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om valutaautlänningsrätt att köpa svenska kronobligationer,

9. att riksdagen beslutar godkänna de i motionen angivna riktlinjerna för bromsning av den nominella lönekostnadsutvecklingen,

10. att riksdagen beslutar godkänna vad som i motionen sagts om regeringens uppdrag till SAV vad gäller det s. k. lönetaket i 1988 års avtal,

11. att riksdagen beslutar att godkänna vad som i motionen anförts om regional balans, ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken samt skattesystemets fördelningspolitiska uppgifter,
12. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om ökat antal tillåtna sparare i allemansfond.

Mot. 1987/88
Fi10

Stockholm den 25 november 1987

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Gunnel Jonäng (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunilla André (c)

P O Eriksson (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

Karin Söder (c)

Nils G Åsling (c)

Gunnar Björk (c)

Britta Hammarbacken (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Innehållsförteckning

Mot. 1987/88

Fi10

	Sida
Sammanfattning	5
1 Internationell utveckling	6
2 Utvecklingen i Sverige	7
3 Behovet av ekonomisk-politiska åtgärder på kort sikt ...	8
3.1 Begränsning av den inhemska efterfrågan	9
3.1.1 Personliga investeringskonton	10
3.1.2 Differentierad moms	11
3.1.3 Införande av miljöavgifter	12
3.2 Åtstramning i överhettade sektorer	12
3.2.1 Regional överhettningssavgift	13
3.3 Stimulans av investeringar	13
3.4 Bromsa den nominella löneökningstakten	14
Hemställan	17

